Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Sociale voorwaarden

Door bij aanbestedingen zogeheten bijzondere uitvoeringsvoorwaarden in te zetten wordt de opdrachtnemer verplicht actie te ondernemen vanwege internationale sociale normen. Deze brochure geeft een korte inleiding over de normen, de voorwaarden en de acties. Wie na het lezen van deze brochure concreet aan de slag gaat, kan praktische handvatten vinden bij PIANOo expertisecentrum aanbesteden (vanaf half december 2010) en bij MVO Nederland.

Van internationale normen naar sociale voorwaarden

Internationale verdragen bevatten morele normen over mensenrechten, arbeidsomstandigheden en beloningen. Het voldoen aan sociale aspecten van duurzaam inkopen betekent dat leveranciers zich moeten inspannen dat deze normen in de hele keten van het productieproces worden nagestreefd. De systematiek die hiervoor is ontworpen, noemen we 'sociale voorwaarden'. De fundamentele normen in de verdragen van Internationale Arbeidsorganisatie en de normen in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, noemen we generieke normen. Zij gelden voor de inkoop van alle producten. Voor sommige productgroepen heeft de Rijksoverheid aanvullende normen gesteld. Met aanvullende normen streven we in die producten een nog grotere verbetering na van arbeidsomstandigheden en beloningen.

Uitvoeringsvoorwaarden in plaats van eisen

Weinig bedrijven kunnen garanderen dat hun productieketen aan de internationale sociale normen voldoet. Uit onderzoek van de VN en anderen blijkt dat in alle sectoren incidenten plaatsvinden. Daarnaast kunnen de normen niet onderling worden afgewogen. Kinderarbeid is niet belangrijker dan dwangarbeid. Ook is niet eenduidig te beschrijven wanneer je gedeeltelijk aan een norm voldoet. Daarom wil de overheid haar opdrachtnemers verplichten om zich in te spannen voor verbeteringen, los van de daadwerkelijke situatie in hun keten. De sociale voorwaarden voor inkoop zijn daarom contractvoorwaarden, waarmee je geen bedrijven vooraf kunt selecteren. De sociale voorwaarden zijn bedoeld voor inkopen boven de Europese aanbestedingsdrempels. De mogelijke inspanning die een leverancier moet leveren, kan dermate groot zijn dat het risico bestaat dat het niet reëel is deze te verlangen bij kleinere opdrachten. In het aanbestedingsrecht heet dit het proportionaliteitsprincipe.

Leveranciers verantwoordelijk

Leveranciers hebben een maatschappelijke verantwoordelijkheid om de naleving van deze normen in de hele productieketen na te streven. Een leverancier die aan de overheid wil leveren, moet aannemelijk maken dat hij daarvoor zijn best heeft gedaan. Dit kan op drie manieren.

1. De leverancier sluit zich aan bij een keteninitiatief. Dit is een organisatie waarin verschillende partijen samenwerken om zicht te krijgen op de productieketen en om te beïnvloeden dat er een betere sociale situatie in de keten komt. De overheid stelt specifieke voorwaarden aan keteninitiatieven.

2. De leverancier verklaart dat hij geen risico's voorziet, indien zijn risicoanalyse dat rechtvaardigt.

3. De leverancier spant zich in redelijkheid in om de risico's in de keten in beeld te brengen, om schendingen te voorkomen en om deze zo nodig op te lossen. Hij rapporteert over zijn voortgang publiekelijk.

De opdrachtgever kan de documentatie van de leverancier marginaal toetsen aan de hand van de praktische handvatten die worden geboden. De openbaarheid van de rapportages geven bovendien derden de mogelijkheid om signalen af te geven over de wijze waarop de leverancier zijn verplichtingen nakomt. Dit kan aanleiding zijn voor nadere gesprekken of acties.

Beïnvloeden van de keten

Bedrijven kunnen op verschillende manieren bijdragen aan verbetering van sociale omstandigheden in de productieketen. Allereerst door vragen te stellen over de productie aan toeleveranciers en gegevens te raadplegen die zijn bijeengebracht door onderzoeksinstanties en NGO's. Omdat het moeilijk is alles wat in de keten gebeurt te kennen, vraagt de overheid een inspanningsverplichting van de leverancier en geen resultaatsverplichting. De redelijkheid van de inspanning is in eerste instantie te bepalen door de opdrachtnemer zelf. Hij kan daarbij rekening houden met een scala aan factoren: de grootte van de opdracht, de frequentie van de relatie met toeleveranciers, de machtsverhoudingen tussen partijen in de keten, de kenbaarheid van de situatie in de keten. Van een bedrijf mag verwacht worden dat het de invloed die het heeft ook ruimhartig aanwendt om verantwoordelijkheid te nemen in de keten. De opdrachtgever kan in beginsel vertrouwen op de inschatting van de opdrachtnemer. Zo nodig kan de opdrachtgever de redelijkheid (laten) beoordelen op basis van de inspanningen die elders in de betreffende sector geleverd kunnen worden, bijvoorbeeld door keteninitiatieven. Dit zijn organisaties waarin verschillende partijen samenwerken om zicht te krijgen op de productieketen én om te beïnvloeden dat er betere sociale voorwaarden in de keten komen. Aansluiten bij een gekwalificeerd keteninitiatief geeft het vertrouwen dat wordt gewerkt aan verbeteringen in de keten.